

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

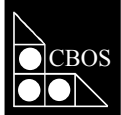
BS/178/2000

SPOŁECZNE POSTRZEGANIE LEWICY I PRAWICY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad połowa badanych (52%) uważa, że zróżnicowanie polskiej sceny politycznej wynika z podziałów historycznych: lewicę reprezentują postkomuniści, a prawicę - ludzie obozu posierpniowego. Co czwarty respondent (25%) sądzi, że podział na lewicę i prawicę jest rezultatem różnic w programach społeczno-politycznych, a 23% ankietowanych nie ma wyrobionego zdania na ten temat.
- W porównaniu z rokiem '96 zmalał odsetek osób, które nie potrafią umiejscowić poszczególnych partii i ugrupowań politycznych na skali lewica-centrum-prawica. W opinii publicznej nastąpiło wyraźne przesunięcie Unii Pracy na lewy kraniec tej skali, a Unii Wolności i Akcji Wyborczej Solidarność - na prawy.
- W potocznym rozumieniu prawica to katolicyzm (16% wskazań) i kapitalizm (14%). Lewica kojarzona jest przede wszystkim z troską o obywatela (21% odpowiedzi) oraz z przeszłością - socjalizmem i komunizmem (15%), jednak odsetek skojarzeń z poprzednim systemem systematycznie maleje (w roku '93 - 40%, w '96 - 19%).
- Badani mają więcej negatywnych skojarzeń z prawicą (11%) niż z lewicą (5%).

W latach '93, '95 i '96 pytaliśmy Polaków zadając im pytania otwarte, co rozumieją przez pojęcia lewicowości i prawicowości. W roku '93 lewicę najczęściej tłumaczono odwołując się do przeszłości, kojarzono ją głównie z komunizmem i socjalizmem (40% wskazań). Tylko 16% badanych łączyło tę orientację z jakimiś elementami programowymi - państwem opiekuńczym, troską o ubogich czy egalitaryzmem. Co dziesiąty respondent definiował lewicę przede wszystkim w kategoriach opozycji do ówczesnego rządu. Natomiast prawicę charakteryzowano najczęściej przez wskazania, że są to rządy solidarnościowe (jedna piąta odpowiedzi). Około 10% ankietowanych łączyło ją z gospodarką rynkową, nieco mniej z elementami kulturowymi, takimi jak respektowanie wartości chrześcijańskich, a dla 6% badanych pojęcie to oznaczało obecność demokracji. Pewien odsetek respondentów (12%) kojarzył prawicę negatywnie - z bezrobociem, ogólnym zubożeniem, „wyzyskiem”. Więcej skojarzeń negatywnych ujawniało się w stosunku do prawicy niż do lewicy. W obu przypadkach odsetek braku odpowiedzi wynosił około jednej trzeciej wskazań.

W roku '96 lewicowość również kojarzono z poprzednim systemem (19%). Co szósty badany (16%) miał negatywne skojarzenia z lewicą - łączył ją z kumoterstwem, niezrealizowanymi obietnicami, powstrzymywaniem reform, natomiast 12% definiowało lewicę przez takie wartości, jak wolność, równość, sprawiedliwość społeczna. Na socjalną wrażliwość tej opcji politycznej - państwo opiekuńcze, bezpłatne szkolnictwo, troskę o ubogich - zwracało uwagę 8% badanych. W rozumieniu prawicy dominowały takie pojęcia, jak: demokracja, równouprawnienie, wolność, troska o wspólne dobro (ponad jedna piąta wskazań). Ze sprawiedliwością, patriotyzmem i wartościami narodowymi kojarzyło prawicę 8% respondentów. Dla 17% ankietowanych prawica wiązała się ze stosunkiem do gospodarki -

wolnym rynkiem, kapitalizmem. Z Kościołem, wartościami chrześcijańskimi, wiarą łączyło prawieć 15% badanych. Odsetek braku odpowiedzi w obu przypadkach wyniósł nieco ponad 40%.

Pod koniec 2000 roku¹ jedna piąta badanych (21%) kojarzy lewicowość z troską o ludzi ubogich, wrażliwością na ludzką krzywdę i państwem opiekuńczym. Skojarzenia takie ma 39% badanych o poglądach lewicowych, 36% respondentów z wyższym wykształceniem, 31% mieszkańców największych miast oraz 32% osób nieuczestniczących w praktykach religijnych (wśród praktykujących kilka razy w tygodniu odsetek ten wynosi jedynie 4%). Tylko 4% uczniów i studentów kojarzy lewicowość z troską o obywatela.

Odpowiedzi ogółu badanych (N=1094)

		CBOS
Co to oznacza, Pana(i) zdaniem, że ktoś ma poglądy lewicowe ? Co on głosi, czego chce, za czym się opowiada?		
Troska o obywatela (polepszenie warunków życiowych, pomoc ludziom biednym, wrażliwość na ludzką krzywdę, sprawiedliwość społeczna, równość szans, państwo opiekuńcze, zaspokajanie potrzeb społeczeństwa)	21%	
Kontekst historyczny (socjalizm, postsocjalizm, komuniści, postkomuniści; skojarzenia z poprzednim systemem)	15%	
Skojarzenia z SLD, z prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim	6%	
Ogólne określenia pozytywne: spokojne prowadzenie polityki; uczciwość wobec społeczeństwa; stabilizacja, wolność, tolerancja, odcięcie od przeszłości, brak wewnętrznych konfliktów	6%	
Skojarzenia negatywne: złodzieje, kolesie, walka o stołki, populizm, prywata	5%	
Rozdzielenie Kościoła i państwa	3%	
Skojarzenia z gospodarką socjalistyczną (społeczna własność środków produkcji, interwencjonizm państwa)	3%	
Demokracja; kapitalizm (własność prywatna, wolny rynek)	2%	
Nie ma różnic między lewicą a prawicą	2%	
Inne	5%	
Nie wiem , nie interesuję się polityką	46%	
Odmowa odpowiedzi	1%	
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić kilka określeń.		

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (126) przeprowadzono w dniach 10-13 listopada 2000 roku na 1094-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Dla 15% respondentów lewica to przeszłość - komunizm, socjalizm, a także osoby, które wywodzą się z ugrupowań poprzedniego systemu: postkomuniści i postsocjaliści. Takie rozumienie lewicowości jest bliższe badanym o poglądach politycznych prawicowych (28%) niż centrowych (10%). Częstsze skojarzenia z przeszłością lewica wzbudza wśród kadry kierowniczej i inteligencji (26%) niż pracujących na własny rachunek (8%).

Tylko 6% ankietowanych kojarzy lewicę z obecnie działającymi partiami politycznymi (SLD, UP) lub też wiąże ją z prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim. Takie skojarzenia są szczególnie silne wśród ludzi młodych: uczniów i studentów (18%) oraz osób w wieku od 18 do 24 roku życia (11%).

Również 6% respondentów łączy z lewicowością takie pozytywne cechy, jak: uczciwość, spokojne prowadzenie polityki, tolerancję. Cechy negatywne przypisuje lewicy 5% badanych. Ci respondenci wymieniali walkę o stołki, złodziejstwo, populizm i wzajemne wspieranie się osób ze starej nomenklatury.

Zaskakujące, że znikome odsetki badanych kojarzą lewicę z rozdzieleniem Kościoła i państwa (3%) oraz z cechami gospodarki socjalistycznej - społeczną własnością środków produkcji, interwencjonizmem państwowym (3%). Na postrzeganie stosunku lewicy do Kościoła w zasadzie nie mają wpływu poglądy polityczne - laickość państwa za charakterystyczną cechę lewicowości uważa 3% ankietowanych o orientacji centrowej, 4% utożsamiających się z lewicą i 6% identyfikujących się z prawicą. Również udział w praktykach religijnych nie różnicuje opinii na ten temat.

Z wartościami demokratycznymi i kapitalizmem - wolnym rynkiem, własnością prywatną utożsamia lewicę 2% ankietowanych.

Prawica to dla respondentów przede wszystkim katolicyzm, wartości narodowe i patriotyzm (16%). Sądzą tak zwłaszcza osoby z wyższym wykształceniem (34%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (33%), badani o wysokich dochodach (23%).

Niemal równie często prawica kojarzona jest z kapitalizmem, wolnym rynkiem i własnością prywatną (14%). Tak pojmuje prawicowość 29% przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji oraz 25% pracowników umysłowych niższego szczebla, 29% osób z wyższym wykształceniem i tylko 6% z wykształceniem podstawowym.

Negatywne cechy, jak np: złodziejstwo, walkę o stołki, korupcję, prywatę, respondenci znacznie częściej przypisują prawicy (11%) niż lewicy (5%). W tym przypadku cechami różnicującymi opinie ankietowanych są w znacznym stopniu poglądy polityczne i udział w praktykach religijnych. Pejoratywne skojarzenia z prawicą ma 22% respondentów o poglądach lewicowych i tylko 4% o orientacji prawicowej. Również 22% osób niebiorących udziału w praktykach religijnych wiąże z prawicowością cechy negatywne. Takie skojarzenia ma jedynie 2% osób praktykujących kilka razy w tygodniu.

Odpowiedzi ogółu badanych (N=1094)

		CBOS
Co to oznacza, Pana(i) zdaniem, że ktoś ma poglądy prawicowe ? Co on głosi, czego chce, za czym się opowiada?		
Naród i katolicyzm (wiara, wartości narodowe, patriotyzm)		16%
Kapitalizm , własność prywatna, liberalna polityka gospodarcza, wolny rynek		14%
Skojarzenia negatywne: złodzieje, kolesie, oszukują naród, kłótniwość, korupcja, prywatę, walka o stołki, rozczarowanie, źle rządzą, nie dbają o zwykłych ludzi, negatywy związane z kapitalizmem, gospodarką, brak tolerancji		11%
Skojarzenia z AWS, „Solidarnością”, Marianem Krzaklewskim, Lechem Wałęsą		10%
Demokracja , równość, wolność, liberalizm		7%
Dobrobyt , poprawa sytuacji gospodarczej, troska o obywatela		6%
Antykomunizm , opozycja w stosunku do lewicy; ci, którzy chcieli zmiany		4%
Ogólne pozytywne skojarzenia: jedność, stabilizacja, prawda, praworządność		4%
Nie ma różnic między lewicą a prawicą		1%
Inne		6%
Nie wiem , nie interesuję się polityką		44%
Odmowa odpowiedzi		1%
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić kilka określeń.		

Z Akcją Wyborczą Solidarność, „Solidarnością” oraz Marianem Krzaklewskim i Lechem Wałęsą kojarzy prawicę 10% ogółu badanych, przede wszystkim uczniowie i studenci (20%). Co ciekawe, z obecnie działającymi ugrupowaniami lub ich liderami prawica kojarzy się dokładnie takiej samej liczbie respondentów o poglądach prawicowych i lewicowych (po 13%).

Z hasłami demokratycznymi - demonopolizacją władzy, liberalizmem, równością i wolnością, ogólnie z demokracją wiąże prawicowość 7% ogółu badanych, głównie osób z wyższym wykształceniem (13%, podczas gdy tylko 2% z podstawowym).

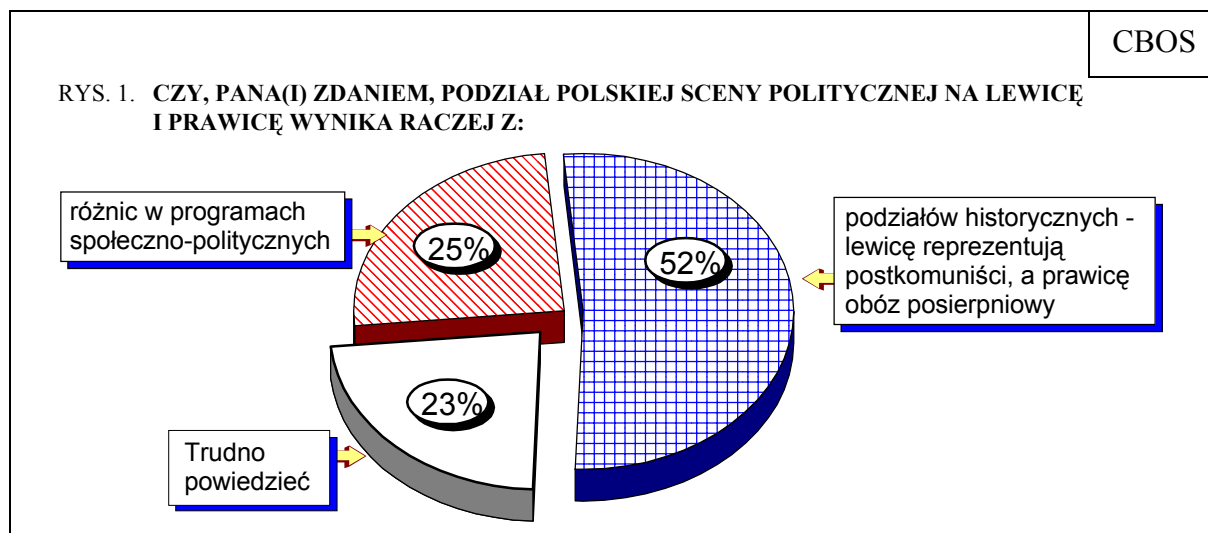
Zbliżony odsetek ankietowanych (6%) kojarzy prawicę z poprawą sytuacji gospodarczej, dobrobytem i troską o obywatela. Tak postrzegają prawicowość przede wszystkim uczniowie i studenci (15%) oraz badani o poglądach prawicowych (14%, tylko 3% deklarujących orientację lewicową).

Z antykomunizmem łączy prawicowość 4% badanych, taki sam odsetek przypisuje prawicy takie cechy pozytywne, jak: jedność, stabilizację, prawdę, praworządność. Istotny jest fakt, iż o walce z poprzednim systemem pamiętają głównie mieszkańcy dużych miast (11%) i osoby z wyższym wykształceniem (10%).

Niemal połowa ankietowanych nie potrafiła udzielić odpowiedzi na pytanie dotyczące zarówno lewicy (46%), jak i prawicy (44%). Zaliczają się do nich przede wszystkim osoby starsze, kobiety, mieszkańcy wsi, badani z wykształceniem podstawowym, robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy oraz ankietowani uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu. Znikomy odsetek badanych jest zdania, że nie ma różnic między prawicą a lewicą.

Podsumowując można powiedzieć, że na potoczne rozumienie pojęć prawica i lewica największy wpływ ma poziom wykształcenia. Im jest on wyższy, tym odpowiedzi respondentów są bardziej spójne. Poglądy polityczne nie są zmienną różnicującą opinie ankietowanych w każdym przypadku, zdarza się, że badani o przeciwstawnych orientacjach podobnie patrzą na pewne zjawiska polityczne. Również udział w praktykach religijnych nie jest czynnikiem w istotny sposób kształtującym postrzeganie lewicy i prawicy (por. tabele aneksowe).

Dla ponad połowy respondentów (52%) podział polskiej sceny politycznej na lewicę i prawicę wynika z podziałów historycznych. Odsetek zgadzających się z tym poglądem rośnie wraz z wykształceniem (od 38% wskazań wśród osób z wykształceniem podstawowym, 47% z zasadniczym zawodowym do 64% z wykształceniem średnim i 72% z wyższym). Jedna czwarta ankietowanych (25%) jest zdania, że podział polskiej sceny politycznej wynika raczej z różnic w programach społeczno-politycznych.

LOKALIZACJA PARTII NA SCENIE POLITYCZNEJ

Mimo że duża grupa respondentów miała problemy ze zdefiniowaniem lewicowości i prawicowości jako pojęć teoretycznych, to przyporządkowanie konkretnych partii lub ugrupowań politycznych do danej orientacji przysparzało badanym nieco mniej trudności. W stosunku do roku '96 zmniejszył się odsetek osób niepotrafiących przyporządkować danej partii do odpowiednich kategorii na skali: lewica-centrum-prawica. Cztery lata temu odsetek wskazań „trudno powiedzieć” wynosił 24%-47%, obecnie zaś waha się od 18% do 41%. Można zatem prognozować, że za kilka lat podział sceny politycznej będzie dla respondentów bardziej klarowny i czytelny. Poszczególne ugrupowania będą z łatwością identyfikowane z konkretną orientacją polityczną.

Za partie lewicowe ankietowani uznają Sojusz Lewicy Demokratycznej (78%) i Unię Pracy (43%). W porównaniu z rokiem '96 nastąpiła wyraźna zmiana w postrzeganiu UP. Poprzednio była ona uważana za ugrupowanie centrolewicowe, obecnie zaś jest uznawana za lewicowe. Może to mieć związek z powracającymi co jakiś czas dyskusjami na temat ewentualnego przyłączenia się UP do SLD. Podobnie jak cztery lata temu również Polskie Stronnictwo Ludowe częściej postrzegane jest jako partia lewicowa niż centrowa czy prawicowa.

Tabela 1

Które z wymienionych partii i ugrupowań są, według Pana(i), partiami (ugrupowaniami) lewicowymi, które centrowymi, a które prawicowymi?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	1996	2000	1996	2000	1996	2000	1996	2000
	Lewicowe		Centrowe		Prawicowe		Trudno powiedzieć	
	w procentach							
AWS - Akcja Wyborcza Solidarność	4	4	7	3	55	73	33	21
PSL - Polskie Stronnictwo Ludowe	36	36	17	20	16	17	31	26
ROP - Ruch Odbudowy Polski	4	5	14	17	43	43	39	35
Samoobrona - Związek Zawodowy Rolnictwa	-	20	-	22	-	17	-	41
SLD - Sojusz Lewicy Demokratycznej	74	78	2	2	2	2	24	18
UP - Unia Pracy	28	43	20	12	15	13	37	31
UPR - Unia Polityki Realnej	5	7	17	22	32	29	47	41
UW - Unia Wolności	9	10	23	26	29	36	39	29

Żadne z istniejących na naszej scenie politycznej ugrupowań nie zostało określone jako zdecydowanie centrowe. Unia Wolności tradycyjnie postrzegana jako partia centroprawicowa obecnie częściej niż w roku '96 jest określana jako prawicowa. Wyraźne przesunięcie na prawo wynika zapewne z uczestnictwa tej partii w rządzie koalicyjnym i współpracy z AWS.

W stosunku do roku '96 znacznie wzrosła (z 55% do 73%) liczba ankietowanych określających Akcję Wyborczą Solidarność jako ugrupowanie prawicowe. Równie często jak cztery lata temu Ruch Odbudowy Polski uznawany jest za partię prawicową.

Unia Polityki Realnej i Związek Zawodowy Rolnictwa „Samoobrona” są najslabiej znane (po 41% badanych nie ma o nich wyrobionego zdania).

W porównaniu z rokiem '96 zmalał odsetek osób, które nie potrafią umiejscowić poszczególnych partii i ugrupowań politycznych na skali lewica-centrum-prawica. W opinii publicznej nastąpiło wyraźne przesunięcie Unii Pracy na lewy kraniec tej skali, a Unii Wolności i Akcji Wyborczej Solidarność - na prawy.

Opracowała

Anna GRUDNIEWICZ